

Temanotat

Albania: Forhold for barn og unge

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

Informasjonen som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

© Landinfo 2015

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

Albania is one of Europe's poorest countries and one of the countries with the youngest population – about one third of the population is underage. Traditional family structures have been influenced by demographic changes, caused by internal migration, urbanization and emigration. Not least have societal changes had an impact on children's lives. Many children and young people today are vulnerable as a result of poverty, broken family relations, an increase of divorce rates and parental absence due to emigration.

Although national legislation and action plans aimed at children and youth are in place, there is broad consensus among sources that the social care structures and child protection services are lacking in standard. The quality and quantity of child welfare provision is inadequate, various services and service providers are not sufficiently coordinated, and the system is underfunded and often characterized by arbitrariness. Absence of interaction and lack of accountability amongst relevant service providers leads to a situation in which – in practice – many children fail to receive public services when they need it. The government has initiated several reforms aimed at improving the structure, of which results are still pending.

SAMMENDRAG

Albania er et av Europas fattigste land, og et av landene med yngst befolkning – omtrent en tredjedel av befolkningen er under 18 år. Endrede demografiske forhold som følge av intern migrasjon, urbanisering og emigrasjon har påvirket den tradisjonelle familiestrukturen, og ikke minst har utviklingen hatt betydning for barns oppvekstvilkår. Mange barn og unge i dag er i en utsatt livssituasjon som følge av fattigdom, brutte familierelasjoner, økningen i antall skilsmisser og foreldres emigrasjon til utlandet.

Selv om nasjonal lovgivning og tiltaksplaner for mindreårige er på plass, er det bred enighet blant kilder om at tjenestetilbudet fra sosialvesen og barnevern ikke er godt nok. Både kvaliteten på og omfanget av barnevernstjenester er mangelfullt, ulike tjenester og tjenesteleverandører er ikke tilstrekkelig koordinerte, systemet er underfinansiert og preget av vilkårlighet. Når samhandling og ansvarsfordeling mellom relevante aktører uteblir, er det i praksis mange barn som ikke mottar et reelt offentlig hjelpetilbud når de behøver det. Myndighetene er i ferd med å gjennomføre flere reformer for å forbedre tjenestestrukturen. Hvordan reformene vil slå ut, er fortsatt uvisst.

INNHold

1. Innledning	5
1.1 Lovgivning og forpliktelser av betydning for barn og unge.....	5
2. Befolkning og sosioøkonomiske rammer	6
2.1 Befolkning, urbanisering og migrasjon	6
2.2 Fattigdom og materielle oppvekstvilkår	7
2.2.1 Offentlige støtteordninger for vanskeligstilte familier.....	8
2.3 Familiens rolle og betydning	9
3. Barn i utsatte livssituasjoner	9
3.1 Foreldreløse	10
3.1.1 De facto foreldreløse	10
3.1.2 «Social orphans».....	11
3.2 Barn med skilte eller enslige foreldre	12
3.3 Barn som etterlates når foreldre emigrerer.....	13
3.4 Minoriteter, barnearbeid og menneskehandel	13
3.5 Vold mot barn.....	14
3.6 Barneekteskap.....	15
4. Tjenester og institusjoner for barn og unge	15
4.1 Barnevernstjenester	16
4.1.1 National Council for Protection of Children's Rights.....	16
4.1.2 State Agency for Protection of Children's Rights	16
4.1.3 Child Rights Unit og Child Protection Unit.....	16
4.2 Uavhengige og frivillige organisasjoner	17
4.2.1 Ombudsmannen.....	17
4.2.2 NGOer.....	17
4.3 Bolig- og omsorgstilbud	18
4.3.1 Barnehjem / Residential Care Centres	18
4.3.2 Fosterhjemsordninger	19
4.3.3 Dagsentre, oppsøkende tjenester, krisemottak og shelterløsninger.....	19
4.4 Kilders kritikk av dagens tjenestetilbud	21
4.4.1 Pågående reformer.....	23
5. Enslige mindreårige som returnerer til Albania	24
6. Referanser	26

1. INNLEDNING

Temanotatet omhandler forhold for barn og unge i Albania. Dette er et omfattende tema, og i det følgende er det i hovedsak fokusert på problemstillinger som anses å være av særlig relevans for utlendingsforvaltningen. Notatets første del handler om den albanske befolkningen, familien og sosioøkonomiske betingelser. Denne bakgrunnsinformasjonen er viktig for å kunne sette barns oppvekstvilkår i perspektiv. Kapittel tre følger opp med en beskrivelse av enkelte kategorier risikoutsatte barn og unge, med hovedfokus på de gruppene som i særlig grad har blitt påvirket av de siste tjue årenes samfunnsutvikling – skilsmissebarna, de foreldreløse barna og barna som etterlates når foreldre migrerer. I kapittel fire gis informasjon om ulike hjelpetilbud som er tilgjengelige for albanske barn og familier, mens situasjonen for enslige mindreårige som returnerer til Albania er omtalt i det femte kapittelet.

Det er viktig å presisere at notatet kun beskriver noen hovedtrekk ved situasjonen for mindreårige. Det er ikke uttømmende hva gjelder lokale og regionale forskjeller, og mange temaer som vil ha stor betydning for barns oppvekstvilkår – som skole og helsevesen – behandles ikke særskilt i dette notatet. Notatet har ikke fokus på forhold for funksjonshemmede barn, og gir kun svært begrenset informasjon om barnearbeid og menneskehandel. Dette er imidlertid kjente fenomener i Albania, og har åpenbart å gjøre med risikoutsatte barn. Landinfo viser til at det foreligger en betydelig mengde kildemateriale om disse temaene (se blant annet UNICEF 2015; UNICEF & Save the Children 2014; U.S. Department of State 2015).

Notatet bygger i stor grad på informasjon som ble innhentet på Landinfos tjenestereise til Albania i april 2015. Et av hovedtemaene på reisen var forhold for særlig utsatte barn og unge, og i den forbindelse hadde Landinfo samtaler med kilder med ulike erfaringsbakgrunner: akademikere, jurister, byråkrater og praktikere. Kildene og deres faglige bakgrunn omtales nærmere i den avsluttende kildelisten. Informasjonen er supplert med offentlig tilgjengelig informasjon, i form av publikasjoner og artikler som er tilgjengelige på internett.

Notatet bør ses i sammenheng med Landinfos temanotat om familie og ekteskap i Albania (Landinfo 2015), som også er basert på informasjon som ble innhentet på den nevnte reisen.

1.1 LOVGIVNING OG FORPLIKTELSER AV BETYDNING FOR BARN OG UNGE

Albania vedtok egen barnelovgivning – loven om beskyttelse av barns rettigheter – i 2010. Andre lover som inneholder bestemmelser med betydning for barn og unges oppvekstvilkår, er blant annet familieloven (2003) og lov om sosialhjelp (2011). Loven om beskyttelse av barns rettigheter omtales heretter som barneloven av 2010.

To hoveddokumenter, myndighetenes handlingsplan for barn 2012-2015 (*GoA Action Plan for Children*) og den nasjonale strategien for barns rettigheter (*National Strategy on Children's Rights*), er veiledende for myndighetenes arbeid på feltet (UNICEF 2012, s. 18).

Sentrale myndigheter har ansvar for at den nasjonale strategien for barns rettigheter blir implementert, men desentralisering fører til at det i realiteten er lokale

myndigheter som står for gjennomføringen av tiltak. Internasjonale og frivillige organisasjoner deltar svært aktivt, både i koordinerende roller og som tjenesteutøvere. Store deler av finansieringen av tjenestene kommer fra utenlandske donorer (se blant annet UNICEF 2015, s. 26).

Selv om nasjonal lovgivning og tiltaksplaner rettet mot barn og unge er på plass, er det bred enighet blant kilder om at tjenestetilbudet ikke er godt nok. Kritikken dreier seg i fremste rekke om at ulike tjenester fra ulike aktører – sosialkontorene, barnevern, skole, politi og helsevesen – ikke er koordinerte. Selve henvisningssystemet, for eksempel fra helsestasjon til barnevern til politi, fungerer bare tidvis. Når samhandling og ansvarsfordeling mellom de ulike aktørene uteblir, er det i praksis mange barn som ikke mottar et reelt tilbud når de behøver det. Kildene Landinfo møtte i Albania, beskriver også et underfinansiert system preget av manglende faglig kompetanse og dårlig rolleforståelse. Både kvaliteten og kvantiteten på tjenestene kritiseres i UNICEFs nylig publiserte Child Notice Albania (UNICEF 2015, s. 51-52):

Child protection systems and services are weak, and lack quality in their delivery and monitoring. There are only limited standard protocols to identify, record, coordinate and refer cases of violence, abuse, exploitation or neglect such as those encountered by school or health staff; and no formal reporting or referral lines through local social care structures and their staff.¹

En mer omfattende fremstilling av kildenes kritikk gis i punkt 4.4.

2. BEFOLKNING OG SOSIOØKONOMISKE RAMMER

2.1 BEFOLKNING, URBANISERING OG MIGRASJON²

Albania har en befolkning på like under tre millioner mennesker, hvorav en tredjedel er under 18 år. Det er et av landene i Europa med yngst befolkning – litt under halvparten av befolkningen er under 25 år, og cirka en fjerdedel er under 14 år (UNICEF 2014, s. 60).

Landet har hatt en negativ befolkningsvekst på åtte prosent siden tidlig på 2000-tallet, som hovedsakelig skyldes at svært mange har emigrert og at albanske kvinner føder færre barn enn tidligere. Antall fødsler sank med hele 32 prosent i perioden mellom 2001 og 2013, og gjennomsnittlig føder en kvinne i dag 1,8 barn. Barnefamilier i rurale strøk er som regel større enn i byene (INSTAT 2014b, s. 13; INSTAT 2012, s. 47; INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. 54).

---

¹ UNICEF kildehenviser blant annet til andre evalueringer av systemet, herunder Hamilton, Malby & Ross 2007.

² For en mer utdypende beskrivelse av urbanisering og migrasjon, og hvordan dette påvirker familier, vises det til Landinfos temanotat om familie og ekteskap i Albania (Landinfo 2015). Notatet inneholder også kildehenvisninger for videre lesing.

En stor andel av befolkningen har migrert siden 1990-tallet, fra rurale områder til mer urbane bosettinger eller til utlandet. Bare i perioden fra 2001 til folketellingen i 2011, flyttet omtrent ti prosent av befolkningen fra landsbygda til mer urbane strøk. Over halvparten av befolkningen er i dag bosatt i byer og urbane tettsteder (INSTAT 2012, s. 10). Samtidig har nesten en halv million borgere migrert til utlandet siden 1990, og det er anslått at i overkant av 1,4 millioner albanere – noe om tilsvarer nesten halve nåværende folketall – var bosatt i utlandet per 2010. Hoveddestinasjonene for albanske emigranter er Hellas og Italia. Migrasjon er et fenomen som har hatt stor påvirkning på den albanske familiestrukturen. Omtrent halvparten av alle albanske husstander har opplevd at minst ett familiemedlem har migrert internt i landet eller til utlandet³ (INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. 267; INSTAT 2014b, s. 14; World Bank 2010).

Barn og unge deltar i migrasjonen sammen med sine foreldre, både internt i landet eller til utlandet. En langt mer sårbar gruppe enn de som reiser i følge med omsorgspersoner, er imidlertid de barna som migrerer uten foreldre. Det foreligger omfattende informasjon om albanske mindreårige som har blitt eksponert for barnearbeid, seksuell utnyttning og overgrep i forbindelse med migrasjon (se blant annet IOM 2013).

2.2 FATTIGDOM OG MATERIELLE OPPVEKSTSVILKÅR

Mange barn lever i familier med svært lav eller ingen inntekt, altså familier som regnes å leve i relativ eller ekstrem fattigdom. Selv om den økonomiske veksten de siste tiårene har bidratt til å løfte deler av befolkningen ut av nød, ble det i 2013 anslått at like under 15 prosent av befolkningen lever i fattigdom, og det er konstatert en økning i antallet fattige i landet siden 2008.⁴ Omtrent to prosent av befolkningen anses å leve i ekstrem fattigdom (INSTAT 2013, s. 2).

Det er klare geografiske variasjoner i levestandard og i hvordan familien er strukturert, og fattigdom er gjennomgående mer utbredt ruralt: i de nordlige fjellområdene anslås at relativ fattigdom rammer litt under 30 prosent av familiene. Helse-, skole- og omsorgstilbud i rurale strøk er som oftest mer begrenset og av lavere kvalitet enn i byene. Unge på landsbygda har i snitt lavere utdanning, gifter seg tidligere og har dårligere tilgang til arbeidsmarkedet (Observatory for Children's Rights 2013, s. 18; møter med CRCA, UNICEF og Save the Children i Tirana, april 2015).

Arbeidsledighet (og langtidsarbeidsledighet) er vesentlige faktorer i fattigdomsbildet. Per 2011 hadde like over 13 prosent av barn i de nordlige fjellområdene arbeidsledige foreldre. Tilsvarende prosent for barn i Tirana, kyststrøkene og de sentrale strøkene i landet var noe under ti prosent. Ofte lever disse familiene på den statlige økonomiske bistanden (se punkt 2.2.1) og på remisser og hjelp fra slektninger eller øvrig familie (Observatory for Children's Rights 2013, s. 18-19).

---

³ Tallet ser bort fra husstander der hele familier har reist sammen, og antas derfor å være et moderat anslag.

⁴ Fattige («poverty headcount») regnes som den prosentandelen av befolkningen som lever på mindre enn 1,25 amerikanske dollar (ti norske kroner) per dag (World Bank u.å.c).

Flere grupper i det albanske samfunnet rammes av sosial marginalisering, som beskrives som «[...] an outcome of poverty, weak governance, slow decentralization processes, inefficient social policies, insufficient aid for poor families and weak enforcement of the laws» (Vokopola, Muça, Kolpeja & Ceca 2011, s. 18). Med et begrenset og dårlig utbygd offentlig velferdssystem, avhenger barns oppvekstvilkår i stor grad av familiens egne ressurser, økonomi og evne til å ivareta de unges interesser.

Enslige forsørgere har jevnt over en mer kritisk økonomisk situasjon enn andre hushold, og forskning viser blant annet at barn fra skilsmissefamilier/hushold med enslige forsørgere oftere avbryter skolegang, gjerne for å kunne bidra til familiens økonomi (Vokopola et al. 2011; Observatory for Childrens Rights 2013, s. 43). Samtidig viser statistikk at nesten halvparten av alle store barnefamilier med fire eller flere barn lever i fattigdom (tall fra INSTAT, som gjengitt i Save the Children 2015, s. 21). Andre grupper som generelt anses å kunne være i en svært utsatt økonomisk situasjon, er foreldreløse og unge som etter fylte 18 år må forlate (døgn)institusjoner (tema omtales i kapittel 3). (Se også UNICEF 2015, s. 15; Save the Children 2015, s. 21.)

2.2.1 Offentlige støtteordninger for vanskeligstilte familier

Sosialtjenesteordningen i Albania fokuserer på bistand til familien, snarere enn til enkeltindivider. Systemet har således ikke egne særskilte ordninger for barn, barn regnes som del av familien (med unntak av foreldreløse og barn uten familienettverk). Offentlig støtte utover ulike pensjoner og trygdeordninger er begrenset til programmet Ndihme Ekonomike (NE), som betyr økonomisk bistand. Sosialtjenester til barn gis altså hovedsakelig gjennom økonomisk bistand og gjennom offentlige (dag/døgn) institusjonstilbud (Save the Children 2015, s. 21; Lov om sosialhjelp 2011, art. 5-20).

Gjennomsnittlig mottar hvert femte hushold med barn under 18 år økonomisk bistand (INSTAT 2013, s. 2; Ymeri & Jorgoni, som gjengitt i UNICEF 2015, s. 19). Personer eller familier uten inntekt eller som ikke har midler til grunnleggende livsopphold, kan tilkjennes full bistand, mens delvis bistand kan gis til personer eller familier med vanskelige økonomiske forutsetninger. Arbeidsledige foreldreløse over 25 år som ikke bor på institusjon eller assistert boligtilbud, og foreldre med tre eller flere barn, kan også være berettiget bistand (Lov om sosialhjelp 2005, art. 5).

Bistanden som gis er uansett svært lav, og regnes ikke på langt nær å dekke en families grunnleggende behov. Avhengig av hvilke kriterier man fyller, gis en månedlig støtte på mellom 800 og 7800 albanske lek (mellom cirka 50 og 480 norske kroner) (Vokopola et al. 2011, s. 28). Til sammenligning er gjennomsnittlig månedslønn i offentlig sektor cirka 52 000 albanske lek (cirka 3200 norske kroner), og lovbestemt minimumslønn er på omtrent 22 000 albanske lek (cirka 1350 norske kroner) (INSTAT u.å.). I perioden fra 1993 til 2010 anslås det at bistanden tilsvarte en fjerdedel av minimum personlig forbruksbehov (Save the Children 2012, s. 46).⁵

---

⁵ I tillegg er det mange (fattige) familier som ikke oppfyller de strenge kravene til å motta Ndihme Ekonomike. Bistanden kan blant annet avslås dersom en eller flere i husstanden som søker, har andre former for inntekt eller midler utover bopel og jordbruk. Det kan også avslås på det grunnlaget at søkeren eller andre i husholdet ikke er

2.3 FAMILIENS ROLLE OG BETYDNING⁶

Albania har i stor grad vært kjennetegnet av patriarkalske normer og et konservativt, mannsdominert slektskapssystem. Modernisering og urbanisering har ført til en oppmykning av disse verdiene, men fortsatt har de patriarkalske normene stor betydning for familielivet. Ikke minst kommer normene til uttrykk gjennom holdninger til kvinner og barns rolle i familien.

Familien er det primære og viktigste nettverket i det albanske samfunnet, og det å miste eller falle utenom familiens rammer, kan ha betydelige negative konsekvenser. Forskeren Ermira Danaj har påpekt at familien, i mangel på statlige tjenester, er den fremste (og ofte eneste) «provider of social solidarity and support», herunder omsorgstilbud for barn, unge og eldre (Danaj 2014, s. 118).

De færreste i Albania, uavhengig av sosioøkonomisk status, står uten et familienettverk. De fleste har én eller begge foreldre, den overveiende majoriteten har søsken,⁷ og de langt fleste har nær kontakt med slekt og utvidet familie (INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. 58). Mange er avhengige av storfamilien i det daglige, og det er også vanlig at det er familie og slekt – ikke det offentlige – som tar hånd om barn dersom foreldre faller fra eller blir fraværende av andre årsaker.

3. BARN I UTSATTE LIVSSITUASJONER

Siden 1990-tallet, har kombinasjonen av fattigdom, økende urbanisering, migrasjon og store samfunnsendringer gjort at mange barn nå er i en mer utsatt livssituasjon. Dette dreier seg i stor grad om barn med minoritetsbakgrunn, funksjonshemmede barn og barn uten omsorgspersoner. Samtidig vokser flere og flere barn opp med kun én forelder, eller er midlertidig plassert hos slektninger, bekjente eller på institusjon som følge av foreldrenes livssituasjoner. «Nye» grupper sårbare har vokst frem.

Ifølge Altin Hazizaj, som leder den albanske organisasjonen Children's Human Rights Centre of Albania (CRCA), vil en stor andel av det man i dag anser som risikoutsatte barn og unge, nettopp være barn uten familie eller nettverk, barn som har konflikter med familien eller barn som har problemer på skolen. Barna er kanskje på radaren til barnevernsenhetene (se mer i kapittel 4), men barnevernsenhetene har ikke reelle tjenestetilbud å henvise dem til (utover å kontakte frivillige organisasjoner for den bistanden de til enhver tid kan tilby). Gjerne er sirkelen akkurat som

---

registrert som arbeidsledig(e) eller har avvist jobbtilbud fra arbeidskontoret, er arbeidsgiver eller arbeidstaker, eller oppholder seg i utlandet. Personer som mottar støtte, risikerer å miste støtten dersom noen i husholdet mottar pensjon eller arbeidsledighetstrygd (Hamilton et al. 2007, s. 24; UNICEF 2015, s. 55; Save the Children 2012, s. 47).

⁶ Avsnittet bør leses i sammenheng med Landinfos temanotat om familie og ekteskap i Albania (Landinfo 2015), der det gis en mer omfattende beskrivelse av familiens rolle.

⁷ Tall fra 2010 viser at blant gifte kvinner, hadde tolv prosent ett barn, 39 prosent hadde to barn, 27 prosent hadde tre barn, mens 15 prosent hadde fire eller flere barn (INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. 58). Når det nasjonale gjennomsnittet er cirka to barn per kvinne, tilsier altså dette at det er markante forskjeller, sannsynligvis mellom geografiske områder og mellom urbane og rurale strøk.

beskrevet her – fra problemer hjemme til problemer på skolen – til et fraværende tjenestetilbud (møte med CRCA i Tirana, april 2015).

3.1 FORELDRELØSE

Det albanske statistikkbyrået, INSTAT, har ikke tall eller data over hvor mange barn i landet som er foreldreløse eller som lever uten foreldreomsorg. Både Ombudsmannen og National Institute for Integration of Orphan Children beregner imidlertid at det finnes omtrent 31 000 foreldreløse barn i Albania, hvorav en tredjedel er de facto foreldreløse og den øvrige andelen er «social orphans». Den sistnevnte kategorien er barn som har én eller begge foreldre, men som er overlatt til seg selv, er plassert på institusjon eller hos slekt/nettverk, fordi foreldrene selv ikke kan ta seg av dem.

Barn som har mistet sine biologiske foreldre, eller som har foreldre som av ulike årsaker ikke er i stand til å ta vare på dem, blir ofte – i tråd med tradisjon – tatt hånd om av slekt. En omfattende studie fra 2007 (Hamilton, Malby & Ross 2007, s. 17) viste at omtrent 16 000 barn i landet ble ivaretatt av utvidet familie.

Dersom et barn verken har biologiske foreldre eller familie som kan overta omsorgsrollen, vil barnet kunne plasseres i andre omsorgsinstitusjoner (se mer om selve bolig- og omsorgstilbudet under punkt 4.3). Det følger av den albanske familieloven (2003, art. 263) at når et barns foreldre ikke er i stand til å utøve omsorg (som beskrevet i art. 224), er døde eller av ukjent identitet, har mistet foreldrerettighetene (som beskrevet i art. 223 og 228), eller når det foreligger andre årsaker som domstolen har funnet rettmessige, kan barnet plasseres under vergemål og «in the special care of the state». Loven (art. 271) er tydelig på at en offentlig eller privat vergemålsordning utelukkende skal oppnevnes dersom et foreldreløst barn ikke har noen slektninger som er villige eller i stand til å utøve omsorgsretten.⁸

3.1.1 De facto foreldreløse

Både biologiske og «social orphans» kan være i utsatte livssituasjoner. Når det gjelder de facto foreldreløse barn, omtaler kilder situasjonen som kritisk.

Lovendringer i 2014 har utvidet rammen for hvor lenge barna kan bo på statlig institusjon til fylte 18 år. Før lovendringene ble vedtatt, var barna bosatt på barnehjemmene inntil de fylte 14 år, hvorpå de måtte flytte til studenthjem/internater. I 2012 skrev det amerikanske utenriksdepartementet: «Because the state of Albania is not able to financially support full care of orphans after age 14, they are “aged out” of orphanages and placed in unsupervised dorms and given \$35 a month to live» (U.S. Department of State 2012). Direktøren for det albanske National Institute for Orphans, Ilir Cumani (som sitert i Rukaj 2012), har uttalt at svært få av disse barna fullfører utdanning utover grunnskolen, men at mange blir boende på internatene:

---

⁸ I henhold til familieloven (2003, art. 263 og 264) er det domstolen i distriktet der barnet bor som tar avgjørelsen om vergemål. Selve prosedyren kan igangsettes av barnets slektninger, en person med kjennskap til et foreldreløst barn, et barn over 14 år, påtalemyndighetene eller offentlig tjenestemann. Vergemål opphører i det barnet fyller 18 år (eller idet en mindreårig inngår ekteskap før fylte 18 år) (art. 306).

The dormitories of vocational schools host orphans aged between 14 and 50 – marginalised people who live in extreme poverty, sometimes even with their partners or children. Just take a look at the dormitory of the Harry Fulz school in Tirana. In the hospitality management school and a couple of other buildings there are 104 orphans, aged from 14 to 54 years. They're pretty much ageing in those dorms.

Til tross for nylige lovendringer, bekreftet Redd Barna i Albania (Save the Children, møte i Tirana, april 2015) at foreldreløse barn som bor på institusjon, vanligvis flyttes ved 15-årsalder fra institusjon til skoleinternat (altså etter avsluttet barne- og ungdomsskole). På internatene er de i stor grad overlatt til seg selv. Programdirektør Blerina Çeloaliaj fortalte at «[...] many kids act up in school to avoid being moved». Å skape problemer på skolen, bli kastet ut eller liknende, er altså en kjent metode for å få bli værende på institusjon – hvor man ivaretas bedre. Barn som ikke har familienettverk og som må forlate institusjonen i ung alder, har ifølge Vera Gavrilova, Deputy Representative i UNICEF, «[...] absolutely no tools, no assistance, no help to handle life outside the institution» (møte i Tirana, april 2015). Ministry for Social Welfare and Youth bekrefter likeledes at det mangler offentlig tilrettelegging til «independent living» etter institusjonsopphold (rådgiver Enkelejda Bregu, samtale i Tirana, april 2015).

Idet barna forlater institusjonene, finnes det ingen oppfølging eller særskilte støtteordninger fra statens side, utover den begrensede økonomiske bistanden. Foreldreløse over 18 år er berettiget et månedlig bidrag på 3000 albanske lek (tilsvarende cirka 200 norske kroner), forutsatt at de er arbeidsledige. Det fremgår av ombudsmannen og UNICEFs rapportering at under en tredjedel av de foreldreløse i perioden mellom 1996 og 2010 mottok denne støtten (Ombudsmannen 2013, s. 5-6; UNICEF 2015, s. 58).

I henhold til loven, skal foreldreløse under 30 år som mangler bolig, prioriteres for sosialboliger. Amnesty, Ombudsmannen og National Institute for Integration of Orphan Children hevder at loven sjelden følges. I perioden mellom 1996 og 2011, ble kun 29 av 1150 foreldreløse tilbudt sosialbolig (Ombudsmannen 2013, s. 31-32; Amnesty International 2015). Mange tigger, jobber på gaten og forblir blant samfunnets fattigste livet ut.

3.1.2 «Social orphans»

Den langt største gruppen foreldreløse barn er imidlertid «social orphans», som har én eller begge foreldre, og gjerne også familienettverk. Dette fenomenet har en rekke særegne kjennetegn. Årsakene til at disse barna vokser opp hos familie og slekt eller eventuelt plasseres på institusjon er ulike, men fattigdom er en gjennomgående årsak til at foreldre ser seg nødt til å bortplassere barna.

På vegne av UNICEF og Ministry of Social Welfare and Youth, ble det i 2014 utarbeidet en «Stock and flow analysis» av barn på institusjon i Albania (Evans 2014). Det ble hentet informasjon om antall og karakteristikk av barna som i undersøkelsesperioden befant seg på institusjon – altså «stock» – og om antall og karakteristikk av barna som i perioden kom eller forlot institusjonene, altså «flow». Det fremgikk her at de fleste «social orphans» er plassert på institusjon fordi familien

av ulike årsaker ikke har råd til å ivareta dem (les mer om årsaker til plassering under punkt 4.3.1 om barnehjem).

Videre viste undersøkelsen at «social orphans» ofte har korte institusjonsopphold, ofte har de samvær med foreldre eller familie i helgene og mange «hentes hjem» og gjenforenes med sine foreldre etter en tid på barnehjem. Lederen for den albanske organisasjonen Observatory for Children's Rights, Elma Tershana, fortalte Landinfo (møte i Tirana, april 2015) at det som regel var enkelt å se hvem som var en «social orphan»: de er ofte bedre stilt sosioøkonomisk, er bedre kledd og skodd. Ifølge CRCA-lederen Altin Hazizaj kan mange av disse barna ha til dels ressurssterke foreldre – det kreves tiltak fra forelders side for å få barnet plassert (møte i Tirana, april 2015).

Det vil også være «social orphans» som ikke hentes tilbake eller gjenforenes med foreldre eller familie. De vil ha samme utgangspunkt idet de forlater institusjonen som andre foreldreløse – vanskelig tilgang til arbeid, bolig og sosialtjenester. Ombudsmannen (2013, s. 36) viser til at denne gruppen heller ikke vil ha krav på sosialbolig siden de i teorien har familie, og likeledes ikke vil fylle kravene til andre sosiale ytelser av samme grunn. Statlig hjelp vil begrense seg til økonomisk bistand.

3.2 BARN MED SKILTE ELLER ENSLIGE FORELDRE

Situasjonen for barn med skilte eller enslige foreldre vil avhenge av familiens sosioøkonomiske status, av familieforhold og individuelle forhold. Hushold bestående av enslige forsørgere med barn er uansett gjennomgående høyt representert i fattigdomsstatistikken.

Antallet aleneforeldre har økt siden begynnelsen av 2000-tallet, og per 2011 bestod åtte prosent av landets familieenheter av enslige foreldre med barn. Majoriteten (syv prosent) av disse var enslige mødre (INSTAT 2014a, s. 30). Det finnes ingen særskilte offentlige tjenester eller økonomiske støtteordninger for enslige foreldre. Kvinner flytter gjerne tilbake til sine foreldre etter samlivsbrudd, og dersom kvinnen har omsorg for barn, er det vanlig at barna etterlates hos besteforeldrene, mens mor reiser til bystrøk for å arbeide (møter med CRCA, UNICEF og Malltezi i Tirana, april 2015).

Observatory for Children's Rights' egen forskning, og forskning for øvrig, viser at skilsmisse er en vanlig foranledning til at barn avbryter skolegang tidlig. Skilsmisse synes å bidra til høyere frekvens av en rekke (forståtte) negative indikatorer for barn og unge, som for eksempel at barn migrerer/flytter alene (primært blant gutter), og at jenter inngår tidlig ekteskap og får barn i ung alder. Migrasjon, eller flytting grunnet skilsmisse, fører til at de forsvinner fra alles radar – ingen har oppmerksomheten rettet mot dem, eller evne til å fange dem opp (Observatory for Children's Rights og UNICEF, møter i Tirana, april 2015).

Skilsmisse kan i noen tilfeller føre til at barn plasseres på barnehjem. Studier fra 2007 viste at nesten en tredjedel av barna på undersøkelsestidspunktet var plassert på institusjon fordi foreldrene hadde blitt enslige, hadde skilt seg eller giftet seg på nytt, eller fordi en av foreldrene var i fengsel (Hamilton et al. 2007). Syv år senere er trenden den samme, de tre fremste årsakene til institusjonsplassering i henhold til den omtalte «Stock and flow analysis» fra 2014 er: «family poverty», «abandoned» og

«single parent» (Evans 2014, s. 10). Sistnevnte kategori er som oftest foranlediget av skilsmisse.

3.3 BARN SOM ETTERLATES NÅR FORELDRE EMIGRERER

Et betydelig antall albanske barn forlates i korte eller lange perioder av sine biologiske foreldre på grunn av migrasjon. En omfattende demografisk studie fra 2008-2009 viste at tolv prosent av albanske familier har tatt til seg eller har daglig omsorg for barn av migrerte familiemedlemmer. Den høyeste forekomsten finner man i fjellregionene, der hver femte familie har etterlatte barn boende hos seg (INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. 264-265).⁹

Hvis ikke begge foreldre migrerer, er det som regel far som reiser og mor som blir igjen som enslig omsorgsperson. Mellom 1990 og 2005 ble en femtedel av alle albanske barn under 18 år etterlatt av en eller begge foreldre, og i gjennomsnitt var foreldre fraværende i 9,5 måneder (Giannelli & Mangiavacchi 2010, s. 1).

Den omtalte «stock and flow analysis» (se punkt 3.1.2) (Evans 2014) stadfester ellers at migrasjon er registrert som en av årsakene til at foreldre plasserer sine barn på barnehjem.

3.4 MINORITETER, BARNEARBEID OG MENNESKEHANDEL

Rom og egyptere regnes å være blant de fattigste og mest marginaliserte gruppene i samfunnet. Disse minoritetsbarna utgjør den største prosentandelen av mindreårige uten utdanning, arbeid, forsvarlige boligforhold, tilgang til helsetjenester eller andre sosiale velferdsordninger – rombarna er overrepresentert på gaten, i gatearbeid og i utsatte livssituasjoner. Fordi de ofte faller utenom offentlige registeringsprosedyrer og mangler ID-dokumenter, er det også slik at de ikke fanges opp av statistikken eller får tilgang til offentlige tjenester (se blant annet UNICEF 2015). Situasjonen for rombefolkningen er nærmere beskrevet i Landinfo 2014.

Albania har ratifisert alle vesentlige internasjonale konvensjoner som angår barnearbeid, og lovgivningen setter minimumsalder for lovlig arbeid til 16 år (Arbeidsloven 1995, art. 98). Etter loven er barnearbeid straffbart, men lovgivningen etterfølges kun unntaksvis av myndighetene (Ombudsmannen 2013, s. 3; Save the Children 2012, s. 41).

I rurale strøk og blant enkelte marginaliserte grupper, som rom, er det ikke uvanlig at barn avslutter skolegang tidlig for å jobbe og bidra til familiens samlede økonomi. Anslag på hvor mange barn som jobber, er usikre; Redd Barna viser til estimater som strekker seg fra tolv prosent til hele 32 prosent av barn mellom seks og 17 år. Mange av barna kombinerer skolegang med arbeid (Save the Children 2012, s. 42).

---

⁹ Sammenlignet hadde fem prosent av hushold der medlemmer har flyttet til andre steder i landet, omsorg for gjenværende barn. Det finnes flere etterlatte barn i rurale enn i urbane strøk; 15 prosent av husstandene på landsbygda (nesten 20 prosent i fjellregionen) oppgav at de tok vare på andre familiemedlemmers barn, mens frekvensen var syv prosent i bystrøk. Undersøkelsen viste også at åtte prosent av de interne migrantene og syv prosent av de som har reist ut av landet, har etterlatt to eller flere barn. I rurale strøk, var hele 29 prosent av de etterlatte barna under fem år, mot 17 prosent under fem år i urbane strøk (INSTAT & Institute of Public Health 2010, s. 264-265).

Ni av ti arbeidende barn jobber i jordbruksnæringen, mens øvrige barnearbeidere finner man i industri/byggenæringen, i tekstilindustrien og i servicenæringen. Mange barn jobber på gaten, der de er involvert i tiggings, bilvasking, salg av forskjellige produkter eller innsamling av gjenstander til gjenvinning. Det er også registrert tilfeller av barn som er involvert i narkotikaomsetning og prostitusjon (National Child Labour Survey 2010, som sitert i U.S. Department of Labor 2014, s. 1). Det er anslått at tre fjerdedeler av de mindreårige som utfører arbeid på gaten, er rom eller egyptere (UNICEF & Save the Children 2014, s. x).¹⁰

Menneskehandel forekommer i Albania, og mest kjent er rapporter om albanske barn som tas med til Hellas, Makedonia og Kosovo, eventuelt fra mindre til større byer og turiststeder i Albania. Majoriteten av barna som utsettes for menneskehandel er rom og egyptere (U.S. Department of State 2015; U.S. Department of Labor 2014, s. 2-4).

3.5 VOLD MOT BARN

Familievold er utbredt i Albania. En nylig studie (BECAN-studiet, eller Balkan Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect) viser at omtrent 70 prosent av barn under 18 år har opplevd psykisk vold, mens rundt 60 prosent rapporterer å ha blitt utsatt for fysisk vold i løpet av det siste året. Vold mot barn forekommer også utenfor hjemmet, og utøves gjerne av lærere eller andre «omsorgspersoner» (Hazizaj, Coku, Cenko, & Haxhiymeri 2013).

I BECAN-studiet (Hazizaj et al. 2013, s. 6) skrives det at: «The culture of violence against children is largely accepted in the Albanian family, school, and society». I en annen studie utført av professor ved Universitetet i Tirana, Theodori Karaj, gikk det frem at halvparten av foreldrene som deltok i undersøkelsen, aksepterte fysisk avstraffelse, 44 prosent mente at foreldre er berettiget å slå sine barn, mens 43 prosent mente at også lærere på skolen var berettiget å slå barna som del av disiplinering. Én av tre mente at et barn som ikke blir slått, blir ukontrollerbart. Annenhver forelder mente at frykt er en forutsetning for barns læring, og at det er bedre å slå et barn, fremfor å fornærme barnet verbalt (Karaj 2009, s. 8).

Vold mot barn er straffbart, og foreldre kan fratras foreldreretten dersom de utøver vold mot barnet. Politiet har avdelinger for voldsutsatte barn, som skal etterforske, dokumentere og håndtere saker der barn er ofre for familievold (Lov om familievold 2006; UNICEF 2012, s. 21). Ifølge albanske politimyndigheter (som referert i Data Centrum Research Institute 2012, s. 15-16) var 81 prosent av ofrene for rapportert familievold i perioden mellom 2009 og 2011 kvinner. Like under ti prosent av rapporterte tilfeller i perioden mellom 2008 og 2011 dreide seg om barn. Fordi det er en høy aksept for bruk av vold i samfunnet, og fordi det som skjer innenfor familiens fire vegger ofte ikke blir rapportert, er det imidlertid rimelig å anta at svært mange barn ikke henvender seg til offentlige eller private aktører for å få bistand eller eventuelt straffeforfølge overgripere. BECAN-studiet (Hazizaj et al. 2013, s. 74) gir klare indikasjoner på at de fleste tilfeller av vold mot barn verken anmeldes eller straffeforfølges.

---

¹⁰ Det fremkommer av en nylig, nasjonal kartlegging av mindreårige gatebarn i Albania at de langt fleste arbeider sammen med foreldre eller med foreldres samtykke, og at de bor, spiser og oppholder seg med familien, når de ikke er engasjert i ulike former for inntektsbringende aktiviteter på gaten (UNICEF & Save the Children 2014).

Advokat ved Centre for Legal Civic Initiatives, Aurela Bozo, mener at familievold har en klar sammenheng med fattigdom (møte med Landinfo i Tirana, april 2015). Etter hennes erfaring har det også sammenheng med at selv om nylige samfunnsendringer – kvinners tilgang til utdanning og arbeidsmarked, og utfordringen av mannen som familiens overhode og forsørger – har endret normer, så har de også ført til mer frustrasjon og voldsbruk i hjemmet. Hun understreket at vold i hjemmet anses som en privatsak av alle i samfunnet.

Det finnes i teorien tjenester for voldsutsatte unge, fra psykososiale tjenester i skole- og helsevesen, rådgivningstjenester og juridiske bistandsordninger. I praksis er mange tjenester utilgjengelige fordi: [...] *there is poor protection implementation on the ground, with no proper structures in place and a lack of staff, skills and staff training* (UNICEF 2015, s. 53). I rurale strøk er slike tjenester gjennomgående dårligere utbygd – om de eksisterer i det hele tatt (UNICEF 2012, s. 7; Hazizaj et al. 2013, s. 71). Ulike tjenestetilbud er ellers nærmere beskrevet i kapittel 4.

3.6 BARNEEKTESKAP

Offisielle tall viser at cirka to prosent av gutter og tre prosent av jenter under 18 år er gift. De fleste mindreårige jentene har giftet seg tett opp mot myndighetsalder (INSTAT 2014a, s. 27).

Det reelle antallet barneekteskap er sannsynligvis vesentlig høyere enn dette. Mange registrerer ikke ekteskap med mindreårige, og derfor reflekteres ikke disse tilfellene i statistikken. Barneekteskap forekommer oftest blant rom, og i mindre omfang blant albanere i fattige og avsidesliggende rurale områder, der «patriarki møter fattigdom» (UNFPA 2014, s. 4). De juridiske betingelsene for å inngå ekteskap før myndighetsalder, samt informasjon om demografisk variasjon og gjennomsnittlig ekteskapsalder blant mindreårige, beskrives nærmere i Landinfos notat om familie og ekteskap (Landinfo 2015).

4. TJENESTER OG INSTITUSJONER FOR BARN OG UNGE

Det juridiske og organisatoriske rammeverket for sosialtjenester er nedfelt i loven om sosialtjenester, familieloven og barneloven. Når det gjelder mindreårige, gis det også føringer i den nasjonale handlingsplanen for barn. Både sosialtjenester og barnevernstjenester er desentraliserte, og det er kommunale myndigheter som er ansvarlige for å tilby tjenestene.

I henhold til lov om sosialhjelp (2005, art. 15) kan barn med behov tilbys opphold/bolig ved institusjon («residential care services»), eller bistand gjennom andre sosialtjenesteleverandører («community care»), som blant annet omfatter dagsentre og fosterhjemsordninger.

Dagens «spesialiserte» tjenestetilbud til mindreårige har i stor grad utspring i barneloven av 2010, hvor det institusjonelle rammeverket for beskyttelse av barns rettigheter er definert i lovens art. 32. Noen av de vesentlige mekanismene er beskrevet under punkt 4.1.

Tjenester tilbys av både statlige og ikke-statlige aktører eller NGOer, og et stort antall internasjonale og nasjonale ikke-statlige organisasjoner er involvert i drift og finansiering av barnehjem, dagsentre, krisesentre og hjelpetelefoner (se punkt 4.3 om bolig- og omsorgstilbud). De ikke-statlige aktørene er sentrale samarbeidspartnere for de albanske myndighetene, og både gjennom lovgivningen fra 2010 og i etterfølgende handlingsplaner og strategier, er samarbeidet langt på vei formalisert.¹¹

4.1 BARNEVERNSTJENESTER

4.1.1 National Council for Protection of Children's Rights

Barneloven fra 2010 tilrettela for etableringen av et nasjonalt barnevernråd – National Council for Protection of Children's Rights – som fungerer som rådgivende organ for regjeringen, og som overvåker gjennomføringen av den nasjonale strategien for beskyttelse av barns rettigheter. Rådet skal blant annet overvåke aktivitetene som utføres av State Agency for the Protection of Children's Rights (se punkt 4.1.2), og skal utarbeide retningslinjer for metodene som Child Rights Units og Child Protection Units skal bruke i sitt arbeid (Barneloven 2010, art. 33).¹²

4.1.2 State Agency for Protection of Children's Rights

State Agency for Protection of Children's Rights (SAPCR) ble etablert i 2011, og ligger under Ministry of Social Welfare and Youth. SAPCR anbefaler lovendringer og endringer av retningslinjer for arbeidet med barn og unge til ministeren. Videre gir byrået blant annet teknisk og strategisk bistand til lokale myndigheter og frivillige organisasjoner, og skal koordinere arbeidet som utføres av både sentrale og lokale aktører (Barneloven 2010, art. 36-37). SAPCR administrerer også en database over klager eller krav som vedrører brudd på barns rettigheter (UNICEF 2015, s. 27).

4.1.3 Child Rights Unit og Child Protection Unit

Barneloven (2010, art. 38) førte til etableringen av barnerettighetsenheter (Child Rights Units, eller CRU) i alle landets tolv regioner. Enhetene skal blant annet overvåke og vurdere hvordan de overordnede politiske føringene for barns rettigheter implementeres regionalt, og rapportere tilbake til SAPCR. Barnerettighetsenheten bistår de regionale rådene med å koordinere og tilrettelegge for arbeidet som utføres av barnevernsenhetene (Child Protection Units, eller CPU) (UNICEF 2015, s. 27).¹³

I medhold av barnelovens art. 39 ble det videre lagt til rette for etablering av såkalte barnevernsheter (CPU), som skal være underlagt kommunale sosialtjenester. Kommunene er imidlertid ikke pålagt etter loven å etablere slike enheter, og per

---

¹¹ Regjeringen har vedtatt regler for samarbeid, som regulerer samarbeidsmekanismene mellom lokale og sentrale myndigheter og NGOer (se blant annet UNICEF 2012, s. 18).

¹² Rådet ledes av ansvarlig minister, og består av ni ministre oppnevnt av statsministeren, ombudsmannen, en representant fra det nasjonale kommunerådet og to fra samfunnsorganisasjoner (Barneloven 2010, art. 33).

¹³ Som følge av den pågående territorielle reformen, er seks av de tolv barnevernshetene nedlagt per 2015. Observatory for Children's Rights (som gjengitt i UNICEF 2015, s. 27) uttaler at det er uvisst hvordan enhetenes arbeid vil bli utført i fremtiden.

første kvartal av 2015 hadde kun halvparten av landets kommuner opprettet barnevernsenheter. Kun 32 (av totalt 196) jobber utelukkende og målrettet mot barnebefolkningen, mens de øvrige også tilbyr sosialtjenester til andre brukergrupper (UNICEF 2015, s. 27).

Barnevernsenhetene har som oppgave å koordinere og gjennomføre kommunale barnevernstjenester, og hovedoppgavene består blant annet i å overvåke, kartlegge, rapportere og henvise tilfeller av brudd på barns rettigheter, herunder vold mot barn.

Familier og barn kan henvende seg til barnevernsenheten for å få informasjon om rettigheter og tjenestetilbud, eller for å bli henvist til riktig hjelpeinstans i henhold til behov. Barnevernsenheten skal bemannes av sosialarbeidere med kompetanse innenfor barnevern. Deres arbeidsoppgaver er blant annet å (UNICEF 2012, s. 19-20):

- Identifisere risikoutsatte barn og/eller barn som er ofre for omsorgssvikt eller overgrep;
- Evaluere saker som er henvist til enheten fra kommunale aktører, ansatte innenfor skole- og barnehagevesen, helsevesen, politi, sosialarbeidere, NGOer med flere;
- Utarbeide individuelle fremdriftsplaner for barn som får beskyttelsesstatus, ved blant annet å koordinere intervensjon, herunder arbeid opp mot foreldre;
- Gjennomføre tiltak direkte for barn og familier som har behov, i samråd med relevante lokale aktører, sosialarbeidere, helsepersonale og/eller politimyndigheter;
- Analysere forhold for barn, barns rettigheter og behov opp mot lokale tjenester og tjenesteytere.

4.2 UAVHENGIGE OG FRIVILLIGE ORGANISASJONER

4.2.1 Ombudsmannen

Ombudsmannen er en uavhengig nasjonal menneskerettighetsinstitusjon. Det ble i 2013 opprettet en egen seksjon ved ombudsmannens kontor som skal arbeide spesifikt med forhold knyttet til barn og unge. Mens selve seksjonen enda ikke er operativ, undersøker og rapporterer ombudsmannen om tema som er relevant for barn og unge (som situasjonen for foreldreløse, årsaker til at enslige mindreårige forlater landet, o.l.), har et utstrakt samarbeid med ulike barneorganisasjoner, og foretar regelmessige inspeksjoner av barneinstitusjoner (møte med Ombudsmannen i Tirana, april 2015; Ombudsmannen 2014, s. 3).

4.2.2 NGOer

Albanias finansdepartement (som gjengitt i Save the Children 2012, s. 25) har oppgitt at det finnes 1600 registrerte NGOer i landet. Om lag 30 prosent av disse, altså circa 500, er NGOer for barn og unge. Landinfo kjenner ikke til hvor mange av disse som er operative per 2015. Child Rights Information Network oppgir uansett et mer moderat antall på 52 aktive NGOer som jobber spesifikt med barn og barns rettigheter i Albania (CRIN 2014). Mange av disse jobber opp mot myndighetene for

å utvikle bedre tjenester for barn – som for eksempel Observatory for Children's Rights, som blant annet kartlegger og analyserer barns situasjon. Andre NGOer yter reelle tjenester – alt fra leksehjelp til hjelpetelefoner, juridisk rådgivning, boligbistand eller krisemottak. Noen få av disse tilbudene er beskrevet i punkt 4.3.3.

4.3 BOLIG- OG OMSORGSTILBUD

Det finnes 24 døgninstitusjoner (barnehjem) for mindreårige i Albania. Ni av disse er statlige, mens de øvrige 15 drives av NGOer. I tillegg finnes det 13 såkalte Development Centres, som er hjem for utviklingshemmede barn. Elleve av disse er døgninstitusjoner, mens to fungerer som dagsentre.

4.3.1 Barnehjem / Residential Care Centres

«Stock and flow analysis» (Evans 2014) viser at litt under 1000 barn (av den totale barnebefolkningen på omtrent en million) bodde på institusjon i perioden januar 2013 til juli 2014.¹⁴ Det var omtrent like mange jenter som gutter på barnehjemmene. Barn med rombakgrunn utgjorde en vesentlig andel (18 prosent, som er disproporsjonalt med den totale prosentandelen rom i landet på anslagsvis en halv prosent).

Barnehjemmene er aldersinndelte. Blant de statlige er det for eksempel fem barnehjem for barn opp til tre år, ett barnehjem for barn mellom tre og seks år og tre hjem for barn mellom seks og 18 år. Barnehjemmene ligger i byer og urbane strøk,¹⁵ og det finnes distrikter uten tilbud, som Kukes og Diber.

Det er ulike årsaker til at barn plasseres i barnehjem. Den nevnte «Stock and flow analysis» viser at hovedårsaken som oppgis er fattigdom – som rent faktisk kan bety at foreldre overlater barn på institusjon fordi de befinner seg i en livssituasjon der de ikke kan ta seg av et eller flere barn. Eksempelvis vises det i analysen (Evans 2014, s. 10) til at: «[...] the reality may be that she is disowned by her family because of the pregnancy, she is homeless having been disowned, and the baby may be the result of a temporary relationship with the father». Eldre mødre kan plassere barn på institusjon fordi de allerede har en stor ungeflokk og ikke klarer å brødfø flere. Den nest vanligste årsaken som oppgis er at barna er forlatt av foreldrene (for eksempel på grunn av migrasjon), dernest at foreldrene er enslige forsørgere (som regel som følge av skilsmisse). Store deler av barnehjemsbefolkningen er således det som omtales som «social orphans». Kun en svært liten andel bor på barnehjem fordi de er de facto foreldreløse (33 av 989).¹⁶

---

¹⁴ Av de relevante kildene som Landinfo har konsultert (Evans 2014; UNICEF 2015; Hamilton et. al 2007), er det ingen som hevder at det er en generell mangel på barnehjemsplasser i Albania.

¹⁵ Det finnes barnehjem for barn mellom null og tre år i Durres, Korca, Shkoder, Vlora og Tirana, for barn mellom tre og seks år i Shkoder, og for barn mellom seks og 15 i Sarande, Shkoder og Tirana (State Social Services, gjengitt i UNICEF 2015, s. 57).

¹⁶ Tilsvarende viste en undersøkelse fra 2007 at om lag en tredjedel av barna som bodde i de statlige barnehjemmene hadde blitt forlatt ved fødsel, men uten at dette innebar at foreldrene var døde. Det var kun tre prosent av barna som hadde mistet begge foreldrene sine og var de facto foreldreløse. Over halvparten hadde voksne familiemedlemmer. Det ble anslått at 30 prosent av barna var plassert på hjem på grunn av vanskeligheter i foreldrenes livssituasjon: foreldrene var enslige, skilte, hadde giftet seg på nytt eller var i fengsel (Hamilton et al. 2007, s. 16-19).

Mange av barna er kun bosatt i de statlige tilbudene i en begrenset periode, og en betydelig andel adopteres eller gjenforenes med familiene sine. Av barna som forlot barnehjemmene i løpet av perioden som ble undersøkt, returnerte nesten halvparten til sine foreldre, omtrent en tredjedel ble adoptert, mens cirka en fjerdedel flyttet til en annen institusjon. Kun noen få (tre av 179) flyttet til fosterhjem (se punkt 4.3.2).¹⁷

Flere av barnehjemmene tilbyr rådgivningstjenester og bistår familier med å gjenforenes med barna sine, eventuelt å tilrettelegge for fosterhjemsordninger.

Ombudsmannen foretar regelmessige inspeksjoner av institusjonene. Til tross for å ha registrert en årlig forbedring, rapporterer Ombudsmannen om gjennomgående dårlig infrastruktur og standard, og mangel på kvalifisert og tilstrekkelig personale (møte med Ombudsmannen, Tirana, april 2015; Ombudsmannen 2013, s. 36). Ifølge en Redd Barna-publikasjon er institusjonene gjennomgående dårlig utstyrt (Cuninghame & Hallkaj 2015, s. 30).

Albanian Children Alliance (2012, s. 5) har ellers uttalt at barnehjemsplassering ikke alltid er: «[...] based on the principles of need and appropriateness». Søsken plasseres ofte i forskjellige hjem på grunn av aldersforskjell, og de fleste plasseres på institusjoner som ligger langt fra hjemstedet.

4.3.2 Fosterhjemsordninger

Albania har ikke en velutviklet fosterhjemsordning, og kun et relativt lite antall barn bor i fosterhjem sett i forhold til barn som bor på institusjon. Fra 2013 til 2014 har antallet barn som er plassert i såkalt kinship care, altså fosterhjems plassering hos slekt eller annet nettverk, imidlertid tredoblet seg: fra 80-90 familier i 2013 til 240 i 2014 (møte med Ministry for Social Welfare and Youth i Tirana, april 2015; UNICEF 2015, s. 60).¹⁸

Det finnes ingen beredskapshjem, altså fosterhjem som på kort varsel kan ta imot barn og unge som er i en akutt situasjon (Stevens, Connelly & Milligan 2013, s. 29).

4.3.3 Dagsentre, oppsøkende tjenester, krisemottak og shelterløsninger

Tre av barnehjemmene tilbyr også dagtjenester for vanskeligstilte barn som ikke har tilbud ved selve døgninstitusjonen. Barn som benytter seg av disse tilbudene, kan for eksempel være barn som oppholder seg og/eller jobber på gaten eller barn som ikke har en tilfredsstillende omsorgssituasjon. Dagsentrene tilbyr blant annet skolehjelp og to gratis måltider om dagen. Det finnes også to statlige dagsentre for funksjonshemmede barn (State Social Services, som gjengitt i UNICEF 2015, s. 57).

---

¹⁷ Gjennomgående er adopsjonstallet høyere blant de aller minste barna, som i tilsvarende lavere grad hentes tilbake til sine biologiske foreldre. Undersøkelsen fra 2007 viste at over halvparten av barna mellom null og tre år ble adoptert, mens kun en femtedel i denne aldersgruppen ble tatt tilbake til sine familier. Adopsjonstallene for barn fra seks år og oppover var vesentlig lavere, men i denne aldersgruppen var det mange som ble gjenforent med sine biologiske foreldre eller familiemedlemmer: hele 27 prosent av de som forlot barnehjemmet, dro tilbake til egen familie (Hamilton et al. 2007, s. 16-19).

¹⁸ Familielovens art. 266 og 267 omhandler de juridiske vilkårene for plassering i fosterhjem (Familieloven 2003). Økonomisk støtte til fosterfamilier tilsvarer omtrent 750 kroner per barn per måned for matutgifter. Fosterfamilier har i tillegg krav på omtrent 2000 kroner årlig for skolebøker, klær og andre utgifter (State Social Services, gjengitt i UNICEF 2015, s. 60).

En rekke ikke-statlige aktører driver også dagsentre, fosterhjemprosjekter, rådgivningstjenester, tjenester for funksjonshemmede og sentre for ofre for menneskehandel (som for eksempel VATRA Centre, Tjeter Vizion Centre, IOM Centres) (Hamilton et al. 2007, s. 24).

En av de mest etablerte organisasjonene er ARSIS – Social Organization for the Support of Youth, som tilbyr et omfattende antall tjenester til barn og unge i Tirana og tilliggende strøk. Organisasjonen har vært virksom siden 2005, og har to sentre i Tirana – et dagsenter (Drop-in-Center) der det tilbys skole- og leksehjelp, helsetjenester, dusjmuligheter, vask av klær, mat, ulike aktivitetsgrupper, samt bistand til andre tjenester barn har behov for. Melinda Maligati ved senteret opplyste (møte og omvisning på senteret, Tirana, april 2015) at både barn og foreldre benytter seg av tilbudene, og de fleste benytter senteret i mange år. Barn som tidligere har brukt senteret og som nå er voksne, kommer fortsatt innom på daglig basis. Senteret kan henvise videre til tjenester som de selv ikke tilbyr.

ARSIS driver også et betydelig større senter (House of Colors), som også inkluderer akuttmottak/krisesenter for barn og mødre, og som derfor er døgnåpent ved behov. House of Colors har blant annet eget legekontor og undersøkelsesrom (som er tilpasset mindreårige gravide jenter, som ofte er i elleve-tolv-årsalder), overnattingsmuligheter, skolesal og treningslokaler, kjøkken og terapirom. Senteret driver også oppsøkende tjenester. Barn og unge tilbys blant annet skole- og leksehjelp, sportslige tilbud, måltider, juridisk bistand og helsetjenester. Senterets målgrupper er samfunnets mest sårbare, og en overvekt av brukerne er barn med rombakgrunn. ARSIS har leger, psykologer, sosionomer, lærere – alt i alt er 34 personer fulltidsansatt (delt på de to sentrene). Direktør Zini Kore fortalte at de serverte i snitt 80 000 måltider på årsbasis, og at siden opprettelsen i 2005, hadde ARSIS hatt cirka 2500 saker/barn/familier. Det opprettes egne saksmapper på hver person som benytter senteret (møte og omvisning på senteret, Tirana, april 2015).

Begge sentrene hjelper barn og unge med å finne bolig eller husly, både administrativt og med betaling av husleie. Sentrene gir også anbefalinger til politi og påtalemyndighet i saker der omsorgspersoner ikke er i stand til å ivareta barna, og der barna må henvises til fosterhjemordninger eller barnehjem/institusjoner.

Save the Children Albania driver et tilsvarende senter (og tilsvarende tjenester) i Tirana. I møte med Landinfo (møte med Save the Children i Tirana, april 2015) fortalte ansatte at de koordinerer tilbud og oppsøkende tjenester med ARSIS for å kunne dekke mest mulig av arealet i og rundt Tirana. De har delte ansvarsområder i byen. Save the Children's Drop-in-Center tilbyr tjenester til mellom 800 og 1000 barn/unge per år, og antallet som benytter seg av tilbudet er økende. Blant brukerne finnes barn og unge fra rurale områder, og barn som har kommet tilbake fra utlandet. Organisasjonen driver også et senter i Shkodra, som er mindre, men som opererer likt med senteret i Tirana.

Children's Rights Center Albania (CRCA), med støtte fra UNICEF, har siden 2009 drevet en hjelpetelefon for barn og unge (Alo 116). Tjenesten gir krisehjelp og psykososial bistand til barn, og kan bistå med å henvise barnet til andre relevante offentlige tjenester, barnevern eller NGOer. Gjennomsnittlig mottar hjelpetelefonen 400 samtaler daglig; siden oppstarten i 2009 anslår CRCA at de har mottatt omtrent

100 000 henvendelser (møte med CRCA i Tirana, april 2015; UNICEF 2015, s. 55; COE 2014).

Andre aktører, som SOS Children's Villages, jobber med å etablere såkalte SOS-familier for barn uten foreldre eller annen omsorgsbasis, og bistår med tilretteleggelse slik at unge voksne kan bo «semi-independently in flats until they are ready to live on their own» (SOS Children's Villages u.å.). SOS Children's Villages tilbyr også ulike dagsentertjenester, som skole- og leksehjelp, yrkesrettet bistand og rådgivningstjenester. Også denne organisasjonen er basert i Tirana.¹⁹

Det finnes ett statlig senter for kvinner og barn som er utsatt for familievold, National Centre for the Treatment of Victims of Domestic Violence, som ble opprettet i 2011. Det er et kriterium for å kunne benytte senteret at voldshendelsen/overgrepene er anmeldt og at domstolen har ilagt en rettslig kjennelse (protection order). Botid på senteret avhenger av hvor lang tid kjennelsen gjelder. Senteret tilbyr rehabiliteringstjenester og annen nødvendig bistand (Bozo, møte i Tirana, april 2015). Ifølge organisasjonen United for Child Care and Protection (som gjengitt i UNICEF 2015, s. 74) hender det at barn blir avvist i akutsituasjoner, fordi «[...] verification and evaluation procedures that take several days must be followed, or because they do not have space».

4.4 KILDERS KRITIKK AV DAGENS TJENESTETILBUD

Flere reformer er nylig iverksatt for å forbedre tjenestetilbudet til barn og unge. Hvilken effekt reformene vil komme til å ha på dagens system, er foreløpig ukjent. I det følgende beskrives derfor hovedkritikken mot systemet slik det på nåværende tidspunkt fungerer. Reformene omtales kort i punkt 4.4.1.

Siden kommunistregimet ble avvirket tidlig på 1990-tallet, har det pågått en vesentlig utbygging av offentlige tjenester i Albania. Vera Gavrilova, Deputy Representative i UNICEF, er blant dem som påpeker at staten i denne prosessen har manglet oversikt; at det offentlige tjenestetilbudet ikke har maktet å holde tritt med omveltningene i samfunnet (møte i Tirana, april 2015). Eksempelvis har den omfattende interne migrasjonen siden 1990-tallet ført til en rask fremvekst av forsteder uten infrastruktur for barn og unge – sosiale tjenester, helsevesen, skole og støttenettverk mangler. Det finnes ingen konsise oversikter over hvem som har migrert og hvor de befinner seg, for eksempel vet man hvor mange som *er* i skolen, men ikke hvor mange som *skulle* ha vært i skolen. «Nye» sårbare grupper, med spesifikke utfordringer, har vokst frem, uten at offentlig infrastruktur har fanget dem opp.

Lederen av ARSIS (Social Organization for the Support of Youth), Zine Kore, påpeker også at det er viktig å forstå dagens tjenestetilbud ut fra de historiske rammene (møte i Tirana, april 2015). Sosialtjenester i Albania er et relativt ungt fenomen, og tjenestene og tjenesteytere har vært under kontinuerlig utvikling siden 1990-tallet. Som perspektiv, viser han for eksempel til at den første sosialarbeideren i landet var ferdigutdannet så sent som i 1998.

---

¹⁹ Mer om SOS-barnfamilier kan gjenfinnes på organisasjonens hjemmeside, <http://www.sos-childrensvillages.org/what-we-do/alternative-childcare/sos-families>.

I praksis er det uansett i dag mange sårbare barn og unge som ikke har et adekvat offentlig tjenestetilbud (se utredninger av blant annet UNICEF 2015; Byrne 2014; Save the Children 2015).

En av de største utfordringene dreier seg om mangfoldet av bidragsytere, som stiller store krav til koordinering av ulike tiltak og tjenester. Dagens tjenestetilbud er ifølge samtlige kilder Landinfo snakket med i Tirana i 2015, kjennetegnet av manglende eller dårlig samordning av tjenester. Rådgiver Enkelejda Bregu i ansvarlig departement, Ministry for Social Welfare and Youth, viser også til mangelen på rolleforståelse og ansvarsfordeling blant tjenesteaktørene, mangelen på oppfølging, oversikt og ansvarliggjøring fra myndighetenes side, samt store budsjettmessige utfordringer (møte i Tirana, april 2015).

Om enn strukturen er på plass, så fører disse bemerkede svakhetene til at tjenester ikke blir tilbudt eller gjennomført (møter med Children's Human Rights Centre of Albania (CRCA), Save the Children og Ministry for Social Welfare and Youth, Tirana, april 2015). De tre nevnte kildene påpeker at det ikke finnes rammebetingelser som gjør at aktørene på feltet holdes ansvarlige for ikke å gi de tjenestene de er pålagt å gi. Rådgiver Bregu i Ministry for Social Welfare and Youth understreker også at det ikke finnes støtteordninger for aktørene selv; det er ikke tilrettelagt slik at de kan utføre oppgavene sine.

Når det gjelder de budsjettmessige utfordringene, er kildene enstemmige i at sosiale tjenester til familier og barn, herunder barnevernstjenester, er underfinansiert fra statens side.²⁰ Lederen for CRCA, Altin Hazizaj, anslo i møte med Landinfo at omtrent tre fjerdedeler av alle tjenester som er rettet mot sårbare barn og unge – fra hjelpetelefoner til andre former for praktisk assistanse – finansieres og drives av NGOer. De frivillige og ikke-statlige organisasjonene er selv svært utsatte hva angår finansiering, og mange tiltak blir derfor midlertidige. Derfor er det heller ingen langsiktighet i tjenestene som tilbys (møte i Tirana, april 2015).

Det er også store ulikheter i lokale budsjetter og lokal implementeringsevne. Representanter for Redd Barna i Albania påpeker (Save the Children, møte i Tirana, april 2015) at kvalitet og kvantitet på lokale tjenester er avhengig av – «prisgitt» – den enkelte tjenesteyterens kapasitet og kompetanse, som naturlig nok varierer. At mange som er tilsatt for å jobbe med barn og unge ikke har tilstrekkelig kompetanse, er også bekreftet av rådgiver Bregu i Ministry for Social Welfare and Youth (møte i Tirana, april 2015).

Kombinasjonen av lave budsjetter, variasjon i kompetanse og manglende ansvarliggjøring, fører til tilfeller der saker som blir rapportert, ikke følges opp i tilstrekkelig grad – selve infrastrukturen er for dårlig, og det mangler rett og slett tjenester å tilby eller henvise den unge til. Barn som plasseres i midlertidige botilbud eller shelterløsninger, er ofte tilbake på gaten eller uten omsorgsordning etter kort tid (se blant annet Observatory for Children's Rights 2013, s. 10).

At tjenester for mindreårige hovedsakelig er konsentrert i urbane områder, gjør ellers at de er utilgjengelige for unge i rurale områder (CRCA, møte i Tirana, april 2015; UNICEF 2015; Cuninghame & Hallkaj 2015).

---

²⁰ Utgjorde litt under tre prosent av BNP per 2014 (UNICEF 2015, s. 26).

Redd Barna poengterer at det ikke eksisterer en «effektiv, statlig drevet, døgnåpen barnevernstjeneste», og karakteriserer bistanden som tilbys som en «passiv og mindre målrettet type bistand i form av økonomisk assistanse» (Landinfos oversettelse) (Cunninghame & Hallkaj 2015, s. 24). Utfordringene gjør seg spesielt synlige når man ser på hvordan barnevernsenhetene (CPU) fungerer. Barnevernsenhetene er et av de viktigste elementene i barnevernssystemet, og er direkte engasjert i alt fra identifisering og henvisning av risikoutsatte barn, til koordinering av lokale hjelpetilbud. I teorien skal de kunne tilby slike aktive og mer tilpassede tjenester som Redd Barna etterlyser. I praksis er det imidlertid klart at det er stor variasjon i arbeidet som utføres av hver enkelt barnevernsenhet, der denne rent faktisk er etablert i det hele tatt. Kun om lag halvparten av landets kommuner har etablert barnevernsenheter, og de færreste av disse enhetene har anledning til utelukkende å fokusere på barn og unges situasjon (UNICEF 2015, s. 27).

Barnevernsenhetene finansieres over statsbudsjettet, men budsjettpostene blir avgjort lokalt. Det er imidlertid ingen felles krav til hvordan en barnevernsenhet blir prioritert eller tilgodesett i de enkelte kommunale budsjettene, og derfor er det også stor variasjon i enhetenes arbeidsvilkår og mulighet til å bistå målgrupper.

Hver barnevernsenhet består som regel av kun én person (sosialarbeider). Denne personen kan mangle nettverk, budsjett og være svært sårbar for den lokale konteksten arbeidet skal utføres i. Rådgiver ved Ministry for Social Welfare and Youth, Enkelejda Bregu, forklarte at dette i praksis innebærer at tjenesten ofte ikke er tilgjengelig når den ansatte er på ferie, er syk eller fraværende (Ministry for Social Welfare and Youth, møte i Tirana i april 2015; World Vision 2013, s. 20). I kommuner der barnevernsenhetens arbeid ikke prioriteres budsjettmessig, kjente Bregu til tilfeller der ansatte har arbeidet uten tilgang til jobbtelefon, uten fremkomstmiddel/bil, og dermed uten mulighet til å nå barn og unge der de er. Hun kjente også til kommuner som hadde ansatt CPU-arbeidere uten kvalifikasjoner.

En forutsetning for at barnevernsenheten skal kunne bistå barn og unge, er at den oppnår et godt samarbeid med ulike lokale spesialister på feltet – med ansatte innenfor skole- og helsevesen, politi- og justisvesen og i offentlige eller private institusjoner for barn. Flere kilder (blant annet World Vision 2013; UNICEF 2012) hevder at barnevernsenheter ikke får gjort jobben sin nettopp fordi samarbeidet med andre lokale aktører ikke fungerer eller eksisterer, eller fordi for eksempel politi, skole og helsevesen unnlater å rapportere til barnevernsenheten. UNICEF (2012, s. 20) skriver blant annet at:

«[...] it is noticed that other institutions such as the police, schools, other social services and health services still do not see it as an official obligation. Cases of successful cooperation are often based on personal acquaintances rather than on institutional ways and obligations».

Denne systemiske vilkårligheten understøttes av andre kilder (møter med Save the Children, CRCA og Observatory for Children's Rights, Tirana, april 2015).

4.4.1 Pågående reformer

Myndighetene bekrefter at dagens sosialtjeneste- og barnevernstilbud har en rekke svakheter. Det er iverksatt reformer på feltet for å imøtegå endringsbehov, hvorav de

to viktigste tjenestene for barn og unge er «Territorial Reform» og «Social Services Reform». Reformene tar sikte på en reorganisering av de sosiale tjenestenettverkene, slik at tjenesteytere/tjenester samles på færre lokasjoner i landet. På hver av disse lokasjonene, skal ulike relevante tjenesteleverandører – som for eksempel kommunale tjenester, sosialtjenester, helsevesen, skole, politi og lokale aktører som jobber for barn og familier – bedre kunne levere det som omtales som en «basket of services» – altså et mer helhetlig og samordnet tilbud til de som behøver det. Målsettingen ved samordning er å gjøre tjenestetilbudet mer målrettet og effektivt, tydeliggjøre hvilken aktør som har ansvar for hvilken tjeneste, og å treffe målgrupper bedre enn dagens system. Tjenesteyterne skal jobbe etter etablerte og felles standarder og krav til arbeidsoppgavene (Ministry for Social Welfare and Youth, møte i Tirana april 2015).

5. ENSLIGE MINDREÅRIGE SOM RETURNERER TIL ALBANIA

I rapporten *Child Notice Albania* viser UNICEF (2015, s. 80-85) til flere omstendigheter som er av betydning for mindreåriges retursituasjon. UNICEF har innhentet informasjon fra en rekke relevante kilder på feltet, som IOM, det albanske sosialvesenet (State Social Services), Utdanningsdepartementet (Ministry of Education and Sports), samt sett på relevante lover og instruksjer. I det følgende gis en kortfattet gjengivelse av enkelte relevante tema fra UNICEFs rapport.

Albanias sosialvesen (State Social Services) og politi (State Police) undertegnet i mars 2014 en fellesinstruks²¹ om mottaksprosedyrer og bistand til enslige mindreårige som returnerer til landet. Instruksjonen omhandler *kun* tilfeller der albanske myndigheter er forhåndsvarslet av andre lands myndigheter om at et barn returneres fra et annet land (UNICEF 2015, s. 82).

I henhold til instruksjonen, skal det albanske grensepolitiet orientere de såkalte Regional Directorates of Border and Migration, som dernest orienterer Central Directorate of Border and Migration, om ankomsten av et enslig barn. De regionale direktoratene har blant annet ansvar for å oppspore barnets familie, orientere familien om barnets retur, og legge til rette for transport og gjenforening med familien. Sosialvesenet skal være involvert i en prosess der familiene til de hjemvendte barna skal undertegne på at de tar i mot barnet, og eventuelt foreta en evaluering av familieforhold (med tanke på barnets videre forutsetninger). Dersom barnets foreldre ikke kan ta hånd om barnet, skal det oppnevnes verge (Lenja/IOM, som gjengitt i UNICEF 2015, s. 80-81).²²

---

²¹ *Common order of State Social Services 2014 no.332/3 and State Police 2014 no.562 On Measures at the Reception and Social Support of Unaccompanied Minors that are Returned or Accepted by Other Countries.*

²² Se UNICEFs rapport *Child Notice Albania* (2015, s. 81) for mer om vergemålsordningen.

IOM opplyser at slike familieevalueringer i praksis kun gjennomføres i de tilfellene hvor myndighetene i det landet barnet returnerer fra, har anmodet om det (gjengitt i UNICEF 2015, s. 81).²³

Enslige mindreårige som har vært utsatt for menneskehandel, håndteres etter særskilte rutiner. Innenriksdepartementets enhet for arbeid mot menneskehandel og ansvarlige myndigheter («Responsible Authority»)²⁴ kobles inn, og den mindreårige vil kunne plasseres ved det statlige National Reception Centre for Victims of Trafficking for videre oppfølging. Senteret har botilbud, og selv om det ikke har spesialisttilbud til barn, vil man kunne få fysisk og psykisk helsehjelp, samt juridisk bistand og hjelp til rehabilitering (Innenriksdepartementet, som gjengitt i UNICEF 2015, s. 82).

På grunnlag av det som tidligere er bemerket om sosioøkonomiske forhold i Albania, kan hjemvendte mindreårige befinne seg i vanskelige eller utsatte situasjoner. UNICEFs rapport gir imidlertid også noen indikasjoner på at situasjonen for hjemvendte barn på enkelte områder ikke skiller seg vesentlig fra andre barns situasjon. UNICEF (2015, s. 83) uttaler at: «Returned Albanian unaccompanied children are only detained if they had a criminal record before they left the country». Ingen av kildene UNICEF har konsultert, har opplysninger om at hjemvendte barn skal ha blitt diskriminert eller sikkerhetsmessig truet.

Ifølge rapporten foreligger det heller ikke opplysninger om at hjemvendte barn har opplevd særskilte vansker med å få tilgang til offentlige tjenester. Barn som er født i utlandet, må fremvise gyldig dokumentasjon for å føres inn i folkeregisteret, og får deretter tilgang til for eksempel skole og helsevesen. Det er utarbeidet rutiner for hjemvendte barn som skal inn i den albanske skolen etter korte eller langvarige utenlandsopphold, som blant annet dreier seg om hvordan utenlandske diplomer/vitnemål skal godkjennes og om ekstra undervisningshjelp før skolestart. For skoleåret 2013-14 var det registrert omtrent 2100 hjemvendte albanske barn som skulle inn i skolen (UNICEF 2015, s. 84-85).

Flere organisasjoner er direkte involvert i returassistanse for mindreårige, som Terre des Hommes, ARSIS, International Social Services, medlemmer av United for Child Care and Protection (BKTF) og IOM (IOM, som gjengitt i UNICEF 2015, s. 83).

---

²³ Barnet selv skal samtykke i at en anmodning om «family tracing» sendes til albanske myndigheter, og forut for det, må barnet ha samtykket i å returnere (IOM, som gjengitt i UNICEF 2015, s. 81).

²⁴ En såkalt Responsible Authority for the Protection of and Assistance to the Victims of Trafficking er etablert i henhold til *Joint Order of the ministries of Internal Affairs, Foreign Affairs, Education & Sports, Health and Social Welfare & Youth 2014 no. 3799*.

6. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2015, 25. februar). *Amnesty International Report 2014/15: Albania*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/albania/report-albania/> [lastet ned 12. august 2015]
- [Arbeidsloven] (1995, 12. juli). *Code of Labor of the Republic of Albania*. Tilgjengelig fra <http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/SERIAL/41344/63433/> [lastet ned 23. mars 2015]
- [Barneloven] (2010). *Law No. 10 347 Concerning the Protection of the Rights of the Child*. Tilgjengelig fra <http://www.crca.al/sites/default/files/publications/Law%20on%20children%27s%20rights%20in%20Albania%202010.pdf> [lastet ned 23. mars 2015]
- Byrne, K. (2014, november). *Analysis of policies and reforms affecting the situation of children in Albania*. Tirana: UNICEF.
Rapporten er ikke tilgjengelig på internett.
- COE, dvs. Council of Europe (2014, 31. januar). *Council of Europe Convention on the protection of children against sexual exploitation and sexual abuse. Replies to the general overview questionnaire. Albania*. Brussel: COE. Tilgjengelig fra http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/children/Albania_GeneralQuestionnaire_en.pdf [lastet ned 23. mars 2015]
- CRIN, dvs. Child Rights Information network (2014, 17. mars). *Organisations in Albania*. London: CRIN. Tilgjengelig fra <http://www.crin.org/en/library/countries/albania> [lastet ned 20. august 2015]
- Cuninghame, C. & Hallkaj, E. (2015, juli). *Child Rights Situation Analysis Albania 2012-2015*. Tirana: Save the Children. Tilgjengelig fra <https://albania.savethechildren.net/sites/albania.savethechildren.net/files/library/Save%20the%20Children%20-%20Low%20Res.pdf> [lastet ned 10. august 2015]
- Danaj, E. (2014). Family in Albania as a Primary Solidarity Network. I: Pichler, R. (Red.), *Legacy and Change. Albanian transformation from multidisciplinary perspectives*. Zurich: LIT Verlag, 117-134.
- Data Centrum Research Institute (2012, oktober). *Baseline Study Report on Domestic Violence and Albanian State Police*. Tirana: Data Centrum Research Institute. Tilgjengelig fra <http://www.cp-project.al.arqilekosta.com/wp-content/uploads/2013/01/Baseline-Study-Report-on-DV-and-ASP.pdf> [lastet ned 10. august 2015]
- Evans, P. (2014, juli). *A survey of children resident in public and non-public institutions in Albania*. Tirana: UNICEF. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/albania/2014-Albania_stock_flow_analysis_report_ver3.pdf [lastet ned 12. august 2015]
- [Familieloven] (2003, 8. mai). *Law number 9062 - Family Code of Albania*. Tilgjengelig fra [http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/65148/89474/F1958881334/ALB65148prosent20\(English\).pdf](http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/65148/89474/F1958881334/ALB65148prosent20(English).pdf) [lastet ned 5. mars 2015]
- Giannelli, G. & Mangiavacchi, L. (2010, april). *Children's Schooling and Parental Migration: Empirical Evidence on the "Left Behind" Generation in Albania*. Bonn: The Institute for the Study of Labor. Tilgjengelig fra <http://www.childmigration.net/files/dp4888.pdf> [lastet ned 20. mars 2015]
- Hamilton, C., Malby, S. & Ross, G. (2007). *Analysis of the Child Protection System in Albania*. Essex: Children's Legal Centre. Tilgjengelig fra <http://www.childrenslegalcentre.com/userfiles/file/Albania%20Child%20Protection%20Analysis%20FINAL.pdf> [lastet ned 20. mars 2015]

- Hazizaj, A., Coku, B., Cenko, E. & Haxhiymeri, E. (2013, januar). *Case-based surveillance study on violence against children in Albania*. Tirana: CRCA. Tilgjengelig fra <http://www.crca.al/sites/default/files/publications/Albania%20case-based%20surveillance%20study%20on%20violence%20against%20children.pdf> [lastet ned 11. august 2015]

Rapporten er skrevet av Children's Human Rights Centre of Albania, som del av BECAN-prosjektet Balkan Epidemiological Study on Child Abuse and Neglect.

- INSTAT, dvs. Instituti i Statistikave (2014a, oktober). *Gender Perspectives in Albania: Gender analysis of the 2011 population and housing census results*. Tirana: INSTAT/UN Women. Tilgjengelig fra http://www.instat.gov.al/media/258323/gender_perspectives_in_albania.pdf [lastet ned 4. mars 2015]
- INSTAT (2014b). *Women and Men in Albania 2014*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra http://www.instat.gov.al/media/257796/femra_dhe_meshkuj_2014_.pdf [lastet ned 17. mars 2015]
- INSTAT (2013). *Trends in Poverty*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra http://www.instat.gov.al/media/206685/living_standard_measurement_survey_2012_preliminary_results_.pdf [lastet ned 10. august 2015]
- INSTAT (2012). *Population and Housing Census 2011*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra http://www.instat.gov.al/media/177354/main_results_population_and_housing_census_2011.pdf [lastet ned 19. mars 2015]
- INSTAT (u.å.). *Average monthly wage in public sector and official minimum wage, 2000-2013*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <http://www.instat.gov.al/en/themes/wages-and-labour-cost.aspx> [lastet ned 10. august 2015]
- INSTAT & Institute of Public Health (2010, mars). *Albania Demographic and Health Survey 2008-09*. Tirana: INSTAT. Tilgjengelig fra <http://dhsprogram.com/pubs/pdf/fr230/fr230.pdf> [lastet ned 19. mars 2015]
- IOM, dvs. International Organization for Migration (2013). *Children on the Move*. Genève: IOM. Tilgjengelig fra http://publications.iom.int/bookstore/free/Children_on_the_Move_19Apr.pdf [lastet ned 20. mars 2015]
- Karaj, T. (2009). *Parents' beliefs about corporal punishment of children*. Tirana: Save the Children. Tilgjengelig fra <https://albania.savethechildren.net/sites/albania.savethechildren.net/files/library/Parents'prosent20Beliefsprosent20Aboutprosent20Corporalprosent20Punishmentprosent20ofprosent20Children.pdf> [lastet ned 20. mars 2015]

Rapporten er finansiert og publisert av Save the Children Albania.

- Landinfo (2015, 5. juni). *Albania: Familie og ekteskap*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/3146/1/3146_1.pdf [lastet ned 21. september 2015]
- Landinfo (2014). *Situasjonen for rombefolkningen*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2781/1/2781_1.pdf [lastet ned 20. mars 2015]
- [Lov om familievold] (2006). *Law No. 9669 On Measures Against Violence in Family Relations*. Tilgjengelig fra <http://www.crca.al/sites/default/files/publications/Law%20on%20Measures%20Against%20Violence%20in%20Family%20Relations%20%282006%29.pdf> [lastet ned 27. mars 2015]
- [Lov om sosialhjelp] (2005). *Law No. 9355 On Social Assistance and Services*. Tilgjengelig fra http://www.crca.al/sites/default/files/publications/Law_nr_9355_on_social_assistance_and_services%20%282005%29.pdf [lastet ned 27. mars 2015]
- Observatory for Children's Rights (2013, juni). *Child Poverty in Albania*. Tirana: Observatory for Children's Rights. Tilgjengelig fra <http://observator.org.al/wp->

[content/uploads/2013/11/Varferia_e_femijeve_ne_Shqiperi-EN2013.pdf](#) [lastet ned 25. september 2015]

- [Ombudsmannen] (2014, 5. september). *Information presented by the Albanian People's Advocate (Ombudsman)*. New York: UN General Assembly.
Rapporten er ikke tilgjengelig på internett.
- [Ombudsmannen] (2013, april). *Special report. On the rights of orphan children, including children accommodated in social care residential institutions, as well as rights of children exploited for work*. Tirana: Save the Children.
Rapporten er ikke tilgjengelig på internett.
- Rukaj, M. (2012, 16. februar). Albania: orphans for life. *Osservatorio Balcani e Caucaso*. Tilgjengelig fra <http://www.balcanicaucaso.org/eng/layout/set/print/content/view/pdf/110519> [lastet ned 10. april 2015]
- Save the Children (2015, juli). *Child Rights Situation Analysis 2012-2015*. Tirana: Save the Children. Tilgjengelig fra <https://albania.savethechildren.net/sites/albania.savethechildren.net/files/library/Save%20the%20Children%20-%20Low%20Res.pdf> [lastet ned 18. september 2015]
- Save the Children (2012, juli). *Child Rights Situation Analysis Albania*. Tirana: Save the Children. Tilgjengelig fra <https://albania.savethechildren.net/sites/albania.savethechildren.net/files/library/Child%20Rights%20Situation%20Analysis%20Albania%5B1%5D.pdf> [lastet ned 20. mars 2015]
- SOS Children's Villages (u.å.). *General information on Albania*. Tirana: SOS Children's Villages. Tilgjengelig fra <http://www.sos-childrensvillages.org/where-we-help/europe/albania> [lastet ned 31. august 2015]
- Stevens, I., Connelly, G. & Milligan, I. (2013, oktober). *Moving forward on alternative care. Assessment of the Foster Care Pilot Project in Albania*. Glasgow: CELCIS. Tilgjengelig fra http://www.celcis.org/media/resources/publications/UNICEF_Albania_Fostering_Evaluation.pdf [lastet ned 15. april 2015]
- UNFPA, dvs. United Nations Population Fund (2014). *Child Marriage in Albania*. Istanbul: UNFPA. Tilgjengelig fra <http://eeca.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/unfparesent20albaniapresent20overview.pdf> [lastet ned 12. mars 2015]
- UNICEF & Save the Children (2014, april). *National Study on children in street situation in Albania*. Tirana: UNICEF & Save the Children. Tilgjengelig fra http://resourcecentre.savethechildren.se/sites/default/files/documents/final_research_report_english.pdf [lastet ned 23. mars 2015]
- UNICEF (2015, 23. juli). *Child Notice Albania*. Haag: UNICEF. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/docid/55b0dda14.html> [lastet ned 10. august 2015]
- UNICEF (2014, januar). *The State of the World's Children 2014. Every Child Counts*. New York: UNICEF. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/sowc2014/numbers/documents/english/SOWC2014_In%20Numbers_28%20Jan.pdf [lastet ned 23. mars 2015]
- UNICEF (2012). *How to Improve Responsiveness of Service Providers in Identifying, Reporting and Referring Cases of Violence Against Children*. Tirana: UNICEF. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/albania/UNICEF_VAC_-_Country_report_Albania.pdf [lastet ned 10. august 2015]
- U.S. Department of Labor (2014). *2013 Findings on the Worst Forms of Child Labor*. Washington D.C.: US Department of Labor. Tilgjengelig fra <http://www.dol.gov/ilab/reports/child-labor/findings/2013TDA/albania.pdf> [lastet ned 23. mars 2015]

- U.S. Department of State (2015). *2015 Trafficking in Persons Report Albania*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2015/243380.htm> [lastet ned 1. september 2015]
- U.S. Department of State (2012). *2012 Trafficking in Persons Report Albania*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/documents/organization/192594.pdf> [lastet ned 20. april 2015]
- Vokopola, Z., Muça, M., Kolpeja, V. & Ceca, K. (2011, november). *Reforming Economic Aid: from Survival to Investment in Poverty Reduction*. Tirana: Urban Research Institute/National Center for Social Studies. Tilgjengelig fra http://www.unicef.org/albania/Reformimi_i_ndihmes_ekonomike_anglisht.pdf [lastet ned 23. mars 2015]
- World Bank (u.å.a). *Personal remittances, received (% of GDP)*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <http://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS> [lastet ned 16. mars 2015]
- World Bank (u.å.b). *World Development Indicators. Albania*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <http://data.worldbank.org/country/albania> [lastet ned 16. mars 2015]
- World Bank (u.å.c). *Poverty headcount ratio at \$1.25 a day (PPP) (% of population) Albania*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <http://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY/countries/AL?display=graph> [lastet ned 11. august 2015]
- World Bank (2010, november). *Migration and Remittances Factbook 2011*. Washington D.C.: World Bank. Tilgjengelig fra <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1199807908806/Albania.pdf> [lastet ned 16. mars 2015]
- World Vision (2013, januar). *Evaluation Study of Child Protection Units*. Tirana: World Vision. Tilgjengelig fra <http://www.wvi.org/albania/publication/evaluation-study-child-protection-units-0> [lastet ned 10. august 2015]

Muntlige kilder

- ARSIS - Social Organization for the Support of Youth, ved Director Zini Kore og Treasurer Melinda Maligati. Møter i Tirana 24. april 2015.
- Bozo, Aurela. Advokat og sosiolog ved Center for Legal Civic Initiatives. Møte i Tirana 19. april 2015.
Aurela Bozo har omfattende erfaring fra familievoldssaker, og har skrevet en rekke akademiske artikler om tema.
- CRCA, dvs. Children's Human Rights Centre of Albania, ved General Director Altin Hazizaj. Møte i Tirana 21. april 2015.
Altin Hazizaj er jurist, og har erfaring fra blant annet skilsmisse- og barnefordelingssaker. Han er medforfatter av blant annet det omtalte BECAN-studiet, som finnes i den skriftlige kildelisten (Hazizaj et al. 2013).
- Malltezi, Orinda. Statsviter og prodekan (Deputy Dean) ved Faculty of Social Sciences, University of Tirana. Møte i Tirana 22. april 2015.
- Ministry of Social Welfare and Youth, ved Advisor of Minister Enkelejda Bregu. Møte i Tirana 22. april 2015.
Enkelejda Bregu har lang erfaring fra arbeid i ulike NGOer i Albania, blant annet Terres Des Hommes, og har jobbet tett med UNICEF og andre sentrale aktører på barnefeltet i landet.
- Observatory for Children's Rights, ved Executive Director Elma Tereshana og National Data Administrator Mina Mata. Møte i Tirana 20. april 2015.

Mina Mata er blant annet forfatter av rapporten *Child Marriage in Albania*, som finnes i den skriftlige kildelisten (Observatory for Children's Rights 2015).

- Ombudsman (People's Advocate). Møte med Ombudsmann Igli Totozani, Head of Cabinet Enio Haxhimihali, Assistant Commissioners Anila Nepravishte og Mimoza Morina. Tirana, 22. april 2015.
- Save the Children Albania. Møte med Director of Programs Blerina Çeloaliaj, Country Director Anila Meco, Programme Implementation Specialist Sabina Carcani (children on the move and child protection system) og Programme Implementation Specialist Mirela Jonuzaj, Tirana, 24. april 2015.
- UNICEF Albania, ved Deputy Representative Vera Gavrilova. Møte i Tirana 20. april 2015.